

Mit mondott most az asszony? Még ő vigasztalta a bírót, hogy ne búsuljon, hiszen aki mindent adott, majd megsegíti azt a jóságos Isten! De még ha nem is volna úgy, akkor is szívesen odaadná tehénkéjét, mert a haza mindnyájunk édes-anya, s ugyan ki tudná nézni, hogy a saját édesanyja szenvedjen szükséget!

III. Összefoglalás. Látjátok gyermekek, így kellene gondolkoznunk mindnyájunknak, de sokkal boldogabb lenne a haza. Igaz, mostanában sokszor gyűjtöttünk már az iskolában is. Egyszer az árvízkárosultaknak, máskor a felszabadult felvidékiek, majd az erdélyiek számára, de ha még többet kellene is gyűjtenünk, szívesen adjunk, mert jusson eszünkbe, hogy inkább mi adjunk másoknak, mint mások adjanak nekünk! Mikor pedig a haza kér tőlünk valamit, gondolkozás nélkül teljesítsük azt, hiszen a haza mindnyájunknak életető édesanyánk, nem nézhetjük jó szívvel az ő szenvedését, ha bennünk is igaz magyar szív és lélek van!

1941. november 2. hete.

Földrajz.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A Nagy-Alföld összefoglalása. I. rész.
Nevelési cél: A magyar föld és népének megismerése.

I. Előkészítés. a) A Cserhát, Mátra és Bükk hegység vidékéről tanultak felújítása. (Számonkérés.)

b) Célkitűzés. Foglaljuk ma össze azt, amit a Nagy-Alföldről tanultunk!

II. Tárgyalás. a) A medence közepe. Ha ránézünk a térképre, milyen tájegységet látunk hazánk közepén? (A Nagy-Alföldet.) Mi mutatja ezt a térképen, hogy alföld a táj domborzata? (A zöld szín.) Honnan tudjuk leolvasni azt, hogy milyen magasan van a Nagy-Alföld a tenger felszíne fölött? (A magassági számok mutatják.) Olvassunk le néhány számot! Mennyit mondhatunk a Nagy-Alföld átlagos magasságának? (100–120 m) Ha csak ilyen, aránylag alacsony vidékről van szó, milyen folyásúak vizei? (Lassú.) Miért? Mert a folyóknak nincsen nagy esése, inkább elkalandoznak, kanyarognak. (Tisza.) Milyen veszedelmet rejt ez magában? (A folyók hamar kiáradnak s elöntik a környező vidéket.) Tudunk erre példát a közelmúltban? (1940- és 1941-ben katasztrófális áradások voltak a Nagy-Alföldön.) Hogyan lehet ez ellen védekezni? (Védőtöltésekkel és csatornázással.) Mindkettőre megtörténtek az intézkedések.

b) Az Alföld vizei. Melyik nagy folyót látjuk végigkanyarogni az Alföldön? (A Tiszát.) Milyen hegyvidék vizeit vezeti le a Tisza? (A környező magas hegyvidékét.) Ezért minek nevezhetjük a Tiszát az Alföld szempontjából? (Az Alföld főfolyójának.) Csakugyan, csaknem valamennyi vizét a környező

hegyvidéknek a Tisza vezeti le. Hol ered? (Máramarosi-havasokban két ágból, a Fekete- és Fehér-Tiszából.) Milyen a folyása a hegyek között? (Gyors.) Ezért mit hord magával? (Nagy, szögletes köveket.) Meddig tart a folyónak ez a szakasza? (Husztig.) Hogy nevezzük a folyónak azt a szakaszát, amelyen nagy köveket hord magával? (Felső szakaszának.) Mi jellemzi a folyók középső szakaszát? (Lassán kanyarog s a benne levő kavics szépen lekoptatott és nem nagy.) Meddig tart a Tisza középső szakasza? (A Maros torkolatáig.) Innen kezdve milyen szakasza van a Tiszának? (Alsó.) Mi jellemzi ezt a részt? (Nagyon lassan folyik és a benne levő hordalék finom apró kavics és homok.)

Milyen folyókat vesz fel a Tisza mindkét oldalról? (Jobboldalon a Taracot, Talabort, Nagyágót, Borsavát, Bodrogot, Sajót és a Zagyvát, baloldalon pedig a Szamost, Köröst (Fehér-, Fekete-, Sebes-körös), Berettyó, Marost és Begát.) Hol ömlik a Tisza a Dunába? (Szalánkeménél.) Hogy nevezzük a Tisza és a Bodrog közötti részt? (Bodrogköznek.)

Melyik az Alföld másik, még nagyobb folyója? (A Duna.) Milyen vizeket vesz magába a Duna hazánk területén? (Egykét kivétellel csaknem minden vizét a Magyar-medencének.) Hol ered a Duna? (Németországban, a Fekete-erdőben.) Hová ömlik? (A Fekete-tengerbe.) Melyik szakasza esik hazánk területére? (A középső.) Ezért milyen medencének is szokták nevezni hazánkat? (Közép-Duna medencének.) Hol éri el a Duna az Alföldet? (Vácnál.) Mit csinál, amint a síkságra ér? (Kiszélesedik.) Mi történik folyásával? (Meglisszul.) Mi történik ilyenkor? (A hordalékanyagot nem tudja magával hordani, ezért lerakja és a sok kavicsból és homokból szigeteket épít.) Milyen szigeteket találunk a Duna alföldi szakaszán? (Nagyobbak a Szent Margit-sziget, Szent Endrei-sziget, Csepel-sziget, Mohácsi-sziget.) Miért mondjuk azt, hogy a Duna hazánk legfontosabb víziútja? (Egész hazánk területén hajózható.) Mióta lett jelentős reánknézve a Duna, mint víziút? (Amióta elvesztettük a tengert = összeköt Közép-Európával és a Fekete-tengerrel.) Hogyan fokozzák újabban a dunai hajózás forgalmát? (Szabadkikötő építése, Duna-tengerjáró hajók építése, amelyek nemcsak Közép-Európával, hanem a távolabbi földrészekkel is összeköttetésbe hoznak bennünket.) Mi ennek a jelentősége? (Terményeinket olcsóbban kivihetjük, mint idegen országokon át, ahol nagy a vám és a szállítási költség, nem kell az árút átrakni stb.)

Milyen állóvizeket találunk az Alföldön? (A Duna-Tisza köze és a Nyírség is tele van apró tavakkal.) Legnagyobbak a Palicsi-tó Szabadka mellett és a Fehér-tó (Szeged mellett.) Milyen mocsárvidéket találunk az Alföldön? (Szernye-mocsár, Nagy-Sárrét és az Alibunári mocsárvidék, ezeknek nagyrésztét azonban már lecsapolták.)

c) Éghajlat és időjárás. Milyen éghajlatot nevezünk mérsékeltnek? (Amelyben tavasz, nyár, ősz és tél váltakoznak.) Milyen éghajlata van az Alföldnek? (Mérsékelt.) Mit nevezünk éghajlatnak? (Ha több, egymás után következő évben megfigyeljük valamely helyen ugyanazt az évszakot, azt tapasztaljuk, hogy az nem minden évben egyforma. Ezt úgy fejezzük ki: az éghajlat állandó, de az időjárás változik. Mik az időjárás elemei? (A hőmérséklet és csapadék, továbbá a szél.) Mivel mérjük az időjárás elemeit? (A hőmérsékletet hőmérővel, a csapadékot esőmérővel, a szelek irányát és erejét szélmérővel mérjük.) Mi az a napi, havi- és évi középhőmérséklet? Milyen már most Alföldünk éghajlata? (Mérsékelt, szélsőséges — erős hideg, nagy forróság — szárazföldi = kevés csapadék.) Mennyi az Alföld átlagos évi csapadékmennyisége? (500—600 mm.) Milyen szelek az uralkodók? (Északon az északi, délen a déli, nyugaton pedig az északkeleti szél uralkodik.) Mit látunk ebből? (Azt, hogy a szelek a hegyektől az Alföld közepe felé fújnak.)

III. *Összefoglalás.* Miért mondjuk az Alföldet a Magyarmedence közepének? Melyek az Alföld határai? Melyek az Alföld vizei? Mit tudunk az áradásokról? Hogyan védekezik az ember ezek ellen? (Ármentesítés, szabályozás, csatornázás.) Mi a különbség az éghajlat és időjárás között? Milyen az Alföld éghajlata? Milyen az időjárása?

1941. november 2. hete.

Történelem.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: III. Béla uralkodása és a görög császárság törekvései.

Nevelési cél: A magyar birodalmi eszme kifejlődése.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A Kálmán után következő uralkodókról tanultak felújítása, számonkérése.

b) Célkitűzés. III. Béla (1172—1196) A magyar birodalom megalapítója.

II. Tárgyalás. III. Béla nevelkedése és fogadtatása. Mánuel görög császár azzal a gondolattal fogadta fiává III. István öccsét, Béla herceget, hogy göröggé teszi, leányát hozzá adja s a maga utódjául követi őt a görög császárság fényes trónján. Miután Alexios néven utódjának jelölte, azon igyekezett, hogy belenevelje a bizánci gondolkozásba, műveltségbe és az államkormányzásba. Azonban fia született. Ennek következtében egész tervét megváltoztatta és szeretett volna most már Bélától megszabadulni.

Idehaza ezalatt meghalt III. István, fiúutódja pedig nem volt. A királyválasztás dolgában két pártra szakadtak a nagyurak és püspökök. A többség Bélát kívánta királynak és követ-